

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Εξελικτική Ψυχολογία

Ενότητα 11: Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της
εφηβικής ηλικίας II

Ασημίνα Ράλλη

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας

Εφηβική ηλικία II

Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της
εφηβικής ηλικίας
Γνωστική και γλωσσική ανάπτυξη

Σχέδιο μαθήματος (1)

- Χαρακτηριστικά της σκέψης του εφήβου
- Περίοδος των τυπικών λογικών πράξεων – τυπική νόηση
- Διαφορές φύλου στην τυπική νόηση
- Ατομικές διαφορές στην κατάκτηση της τυπικής σκέψης
- Οι σκέψεις των εφήβων σχετικά με την κοινωνική τάξη και την πολιτική
- Γλωσσική ανάπτυξη κατά την εφηβική ηλικία

Σχέδιο μαθήματος (2)

- Γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη θεωρία Επεξεργασίας πληροφοριών
- Εγωκεντρισμός στη σκέψη: Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό
- Σχολική επίδοση

Χαρακτηριστικά της σκέψης του
εφήβου

Χαρακτηριστικά της σκέψης του εφήβου

- Σκέψεις για τις δυνατότητες
- Σκέψεις για το μέλλον
- Σκέψεις μέσω υποθέσεων (τι θα μπορούσε να συμβεί)
- Σκέψεις για τη σκέψη
- Σκέψη πέρα απ' τα συμβατικά όρια

Περίοδος των τυπικών λογικών πράξεων
τυπική νόηση

Περίοδος των Τυπικών λογικών πράξεων – Τυπική νόηση

- Τυπική νόηση (Piaget 1958)

Η ικανότητα να σκέφτεται κανείς με συστηματικό τρόπο για όλες τις λογικές σχέσεις σε ένα πρόβλημα, και να σκέφτεται αφαιρετικά. Είναι το τελευταίο στάδιο της θεωρίας του Piaget για την ανάπτυξη.

Οι συλλογισμοί με χειρισμό των μεταβλητών

Οι συλλογισμοί με χειρισμό των μεταβλητών

- Το πρόβλημα συνδυασμού χημικών
 - απαιτεί την ικανότητα συνδυασμού μεταβλητών καθώς και τη δημιουργία ενός νοερού «δομημένου ψυχολογικού συνόλου».
- Σύμφωνα με τους Piaget & Inhelder τα παραπάνω είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της τυπικής νόησης

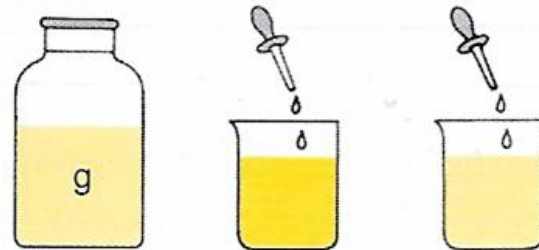

Οι συλλογισμοί με χειρισμό των μεταβλητών (2)

Πλήρης σειρά των προς συνδυασμό χημικών

Επίδειξη του ερευνητή

Οι συλλογισμοί με χειρισμό των μεταβλητών (3)

- 4 μεγάλα μπουκάλια, ένα μπουκάλι δείκτης και δύο κύπελλα είναι αραδιασμένα πάνω σε ένα τραπέζι μπροστά στο παιδί.
- Το κάθε μπουκάλι περιέχει ένα διαφανές υγρό.
- Τα υγρά έχουν επιλεγεί έτσι ώστε όταν το υγρό από τα μπουκάλια 1 και 3 αναμιγνύεται σε ένα κύπελλο και προστίθεται ένα χημικό από το μπουκάλι δείκτη (g), το μίγμα να γίνεται κίτρινο.
- Αν το χημικό του μπουκαλιού 2 προστεθεί στο κύπελλο που περιέχει το υγρό των μπουκαλιών 1 και 3, το μίγμα παραμένει κίτρινο, αλλά, αν προστεθεί το υγρό του μπουκαλιού 4, το μίγμα ξαναγίνεται άχρωμο.
- Ο ερευνητής ξεκινά με τα δύο κύπελλα ήδη γεμάτα με υγρό.
- Το ένα περιέχει υγρό από τα μπουκάλια 1 και 3 και το άλλο υγρό από το μπουκάλι 2.
- Βάζει μια σταγόνα από το μπουκάλι g σε κάθε κύπελλο, δείχνοντας ότι παράγει κίτρινο υγρό στη μια περίπτωση αλλά όχι στη δεύτερη.
- Το παιδί καλείται να δοκιμάσει τους διάφορους συνδυασμούς, προσπαθώντας να καθορίσει το ποιος συνδυασμός χημικών θα μετατρέψει το χρώμα του υγρού.

Οι συλλογισμοί με χειρισμό των μεταβλητών (3)

Το αγόρι των 7 ετών

- αρχίζει εξετάζοντας μόνο ένα χημικό κάθε φορά. Όταν του λένε ότι θα πρέπει να δοκιμάσει 2 χημικά τη φορά μπερδεύεται.

Ο νεαρός των 14 ετών

- ξεκινά με ένα χημικό κάθε φορά αλλά σύντομα αντιλαμβάνεται ότι πρέπει να δημιουργήσει πιο περίπλοκους συνδυασμούς, το οποίο το κάνει με συστηματικό τρόπο για να καταλήξει στη λύση του προβλήματος.

Διαφορές φύλου στην τυπική νόηση

Διαφορές φύλου στην τυπική νόηση

ΕΡΩΤΗΜΑ

Υπάρχουν διαφορές φύλου στην ικανότητα της τυπικής νόησης;

Linn & Hyde (1988)

- Οι διαφορές φύλου που ήταν γενικά περιορισμένες σε ορισμένους τομείς κατά τη δεκαετία του 1970 μειώθηκαν μέσα στα 20 χρόνια ερευνών που εξέταζαν.
- Αν βρέθηκαν διαφορές ήταν υπέρ των ανδρών.

Διαφορές φύλου στην τυπική νόηση (2)

- ΕΡΩΤΗΣΗ: Γιατί οι άνδρες μερικές φορές αποδίδουν καλύτερα από τις γυναίκες σε πειραματικές διαδικασίες που απαιτούν τυπικές λογικές πράξεις;
- J. Peskin (1980) εξέτασε την πιθανότητα του περιεχομένου του προβλήματος να ήταν βαρετό για τα κορίτσια και δημιούργησε «θηλυκά προσανατολισμένες» δοκιμασίες (μαγειρική) για να εξετάσει την υπόθεσή της.

Διαφορές φύλου στην τυπική νόηση (3)

- Τα κορίτσια στη Νότιο Αφρική που είχαν δηλώσει ότι δεν ενδιαφέρονταν για τις θετικές επιστήμες απέδωσαν καλύτερα στα προβλήματα που ήταν προσανατολισμένα στη γυναίκα.
- Αντίθετα τα κορίτσια που είχαν δηλώσει ότι ενδιαφέρονταν για τις θετικές επιστήμες δεν απέδωσαν καλύτερα στα προβλήματα που ήταν προσανατολισμένα στη γυναίκα απ' ότι στα πιαζετικά προβλήματα.

Διαφορές φύλου στην τυπική νόηση (4)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ

Η ικανότητα να λύνει κανείς προβλήματα τυπικών λογικών πράξεων αναπτύσσεται εξίσου στα αρσενικά και στα θηλυκά, αλλά η επιτυχία του καθενός στη χρήση αυτής της ικανότητας για τη λύση συγκεκριμένων προβλημάτων εξαρτάται από την εμπειρία του.

Ατομικές διαφορές στην κατάκτηση της
τυπικής σκέψης

Ατομικές διαφορές στην κατάκτηση της τυπικής σκέψης

ΕΡΩΤΗΜΑ

*Πόσο ξεχωριστή
και πόσο οικουμενική
μπορεί να είναι η γνωστική ανάπτυξη
στη διάρκεια της εφηβείας;*

Ατομικές διαφορές στην κατάκτηση της τυπικής σκέψης (2)

- *«Όλοι οι φυσιολογικοί άνθρωποι επιτυγχάνουν ένα επίπεδο τυπικής νόησης. Παρόλα αυτά φτάνουν σ' αυτό το στάδιο σε διαφορετικούς τομείς ανάλογα με τις ικανότητές τους και την επαγγελματική τους ειδίκευση, ο τρόπος όμως με τον οποίο χρησιμοποιούν αυτές τις τυπικές δομές δεν είναι απαραίτητα ο ίδιος σε όλες τις περιπτώσεις» (Piaget, 1972).*

Ατομικές διαφορές στην κατάκτηση της τυπικής σκέψης (3)

- Μόνο το 40%- 60% των φοιτητών και των ενηλίκων κατακτούν πλήρως την τυπική λογική σκέψη.
- Σημαντικό ποσοστό ατόμων κατακτούν την τυπική σκέψη σε μεγαλύτερη ηλικία.
- Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν την κατακτούν ποτέ πλήρως.

ΓΙΑΤΙ;

Ατομικές διαφορές στην κατάκτηση της τυπικής σκέψης (4)

- Πρόσφατες έρευνες έδειξαν ότι οι διεργασίες της σκέψης των εφήβων εξαρτώνται άμεσα από
 - **ατομικούς παράγοντες** (νοημοσύνη, προσωπικότητα)
- **το είδος των προβλημάτων που τους απασχολούν** (πολιτισμικές διαφορές). Ο επιστημονικός συλλογισμός που χαρακτηρίζει τις τυπικές πράξεις δεν έχει την ίδια αξία σε όλες τις κοινωνίες. Αν ο καθημερινός τρόπος ζωής δεν προϋποθέτει ή δεν ενισχύει ένα συγκεκριμένο είδος συλλογισμού, είναι παράλογο να αναμένεται από το άτομο να χρησιμοποιήσει αυτό το είδος συλλογισμού, όταν καλείται να επιλύσει ένα πρόβλημα.
- **από το πλαίσιο στο οποίο συναντούν τα προβλήματα αυτά.** Άτομα που ζουν σε απομονωμένες επιστημονικά μη ανεπτυγμένες κοινωνίες και που δεν έχουν αποκτήσει επαρκή σχολική εκπαίδευση, είναι λιγότερο πιθανό να λειτουργήσουν στο επίπεδο της τυπικής σκέψης, σε σύγκριση με άτομα που έχουν πλήρη σχολική εκπαίδευση και ζουν σε τεχνολογικά πιο ανεπτυγμένες κοινωνίες.

Οι συνέπειες της χρήσης των τυπικών πράξεων
στη συμπεριφορά του εφήβου

Οι συνέπειες της χρήσης των τυπικών πράξεων στη συμπεριφορά του εφήβου

- Οι έφηβοι υιοθετούν το επιχείρημα.
- Χρησιμοποιούν την αφαιρετική για να αμφισβητήσουν τις ερμηνείες των άλλων.
- Μεγαλύτερη ευαισθησία στον εντοπισμό των αδυναμιών των γονέων και των δασκάλων τους.
- Αναποφασιστικότητα (τα υπό συζήτηση θέματα δεν είναι μονοδιάστατα)

Οι σκέψεις των εφήβων
σχετικά με την κοινωνική τάξη

Οι σκέψεις σχετικά με την πολιτική

Οι σκέψεις σχετικά με την πολιτική

Νόμοι

«Γιατί υπάρχουν νόμοι;» (Adelson, 1972. Adelson et. al. 1991))

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΠΑΙΔΙΟΥ 12-13 ΕΤΩΝ

Υπάρχουν, όπως στο σχολείο, ώστε οι άνθρωποι να μην παθαίνουν κακό. Αν δεν είχαμε νόμους, οι άνθρωποι θα σκότωναν άλλους ανθρώπους. Έτσι οι άνθρωποι δεν κλέβουν ούτε σκοτώνουν.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΠΑΙΔΙΟΥ 15-16 ΕΤΩΝ

Για να εξασφαλισθεί η ασφάλεια και να επιβληθεί η κυβέρνηση. Για να περιορίσουν αυτά που μπορούν να κάνουν οι άνθρωποι. Είναι ουσιαστικά οδηγίες για τους ανθρώπους.

Οι σκέψεις σχετικά με την πολιτική (2)

Κοινωνικός έλεγχος

«Απαντήσεις σχετικά με το έγκλημα, την τιμωρία και την απονομή δικαιοσύνης» (Adelson, 1972).

Έφηβοι 12-13 ετών: Πρότειναν τη σοβαρή τιμωρία ως τον καλύτερο τρόπο αντιμετώπισης των παραβατών του νόμου.

Μεγαλύτεροι έφηβοι: Ιδέες μεταρρύθμισης και αποκατάστασης κάνουν την εμφάνισή τους.

Οι σκέψεις σχετικά με την πολιτική (3)

Οι σκέψεις σχετικά με συγκεκριμένα κοινωνικά προβλήματα

«Αν έπρεπε να εξηγήσεις γιατί ορισμένοι άνθρωποι είναι άστεγοι, τι θα έλεγες;» (Flanagan, 1995)

Έφηβοι 12-14 ετών: «Θα τους έλεγα ότι είναι κυρίως δικό τους λάθος και ότι διάλεξαν αυτόν τον τρόπο ζωής όταν δεν διάβαζαν στο σχολείο και δεν έπαιρναν τίποτα στα σοβαρά».

Έφηβοι 15-18 ετών: «Θα έλεγα ότι πολλοί «στραβοπάτησαν» και δεν είχαν τα μέσα να συντηρήσουν πια το σπίτι τους. Σε μερικούς από αυτούς έκοψαν το επίδομα ανεργίας και οι υπόλοιποι θα είναι τοξικομανείς ή αλκοολικοί και μερικοί θα το έχουν σκάσει από το σπίτι τους».

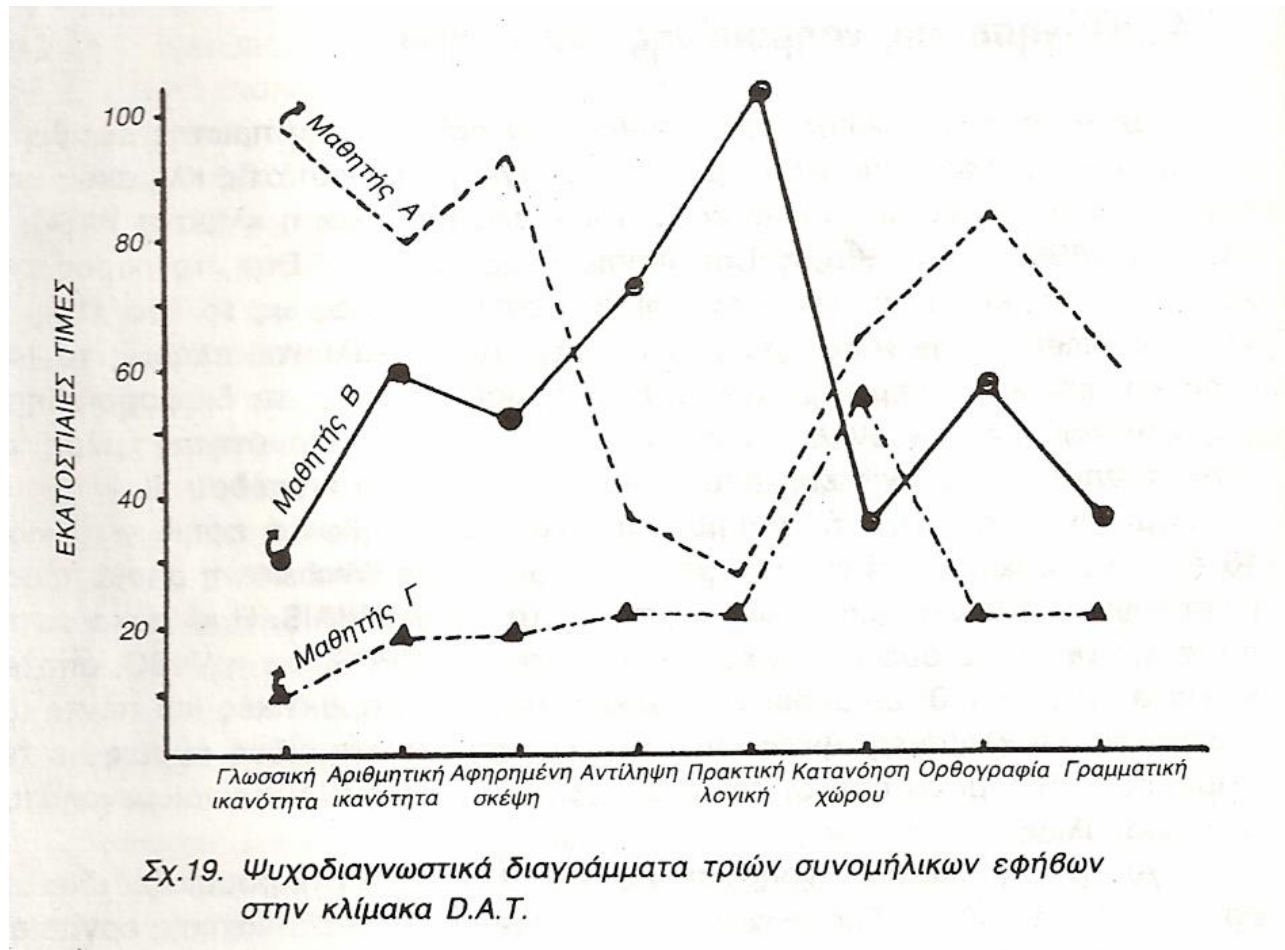
Ψυχομετρικά δεδομένα για την
ανάπτυξη της νοημοσύνης του εφήβου

Ψυχομετρικά δεδομένα για την ανάπτυξη της νοημοσύνης του εφήβου

- Κλίμακα WISC για παιδιά και εφήβους (5-15 ετών).
- Κλίμακα WAIS (16 ετών και άνω)
- Στην εφηβεία παρατηρείται μεγαλύτερη διαφοροποίηση στις επιμέρους νοητικές λειτουργίες αλλά και στη γενική ωριμότητα.
- Οι διαφορές μεταξύ των ατόμων ως προς τη νοητική ηλικία γίνονται προοδευτικά μεγαλύτερες και κατά την εφηβεία η ανομοιογένεια φθάνει στο ανώτερό της μέγεθος.

Ψυχοδιαγνωστικά διαγράμματα τριών συνομηλίκων εφήβων στην κλίμακα Differential Aptitude Test

Πότε ολοκληρώνεται
η ανάπτυξη της νοημοσύνης

Πότε ολοκληρώνεται η ανάπτυξη της νοημοσύνης

- Διαφορετικές διαπιστώσεις σχετικά με την πορεία ανάπτυξης της νοημοσύνης
- Α άποψη: Η νοημοσύνη φθάνει το ανώτερο της σημείο περίπου στο μέσο της εφηβείας και στις επόμενες ηλικίες αρχίζει να παρουσιάζει προοδευτικά κάμψη (συγχρονικές μελέτες).
- Β άποψη: Η νοημοσύνη του ατόμου μετά το 16^ο έτος μπορεί ακόμη να αυξηθεί (διαχρονικές μελέτες)

Πότε ολοκληρώνεται η ανάπτυξη της νοημοσύνης (2)

Άλλη ερμηνεία (R. Cattell)

Οι συνήθεις κλίμακες μετρούν δύο είδη γενικής νοημοσύνης,

- Ρευστή ή αμιγής νοημοσύνη: περιλαμβάνει διεργασίες που μπορούν να αποδοθούν περισσότερο σε εγγενείς παράγοντες και την ωρίμαση του νευρικού συστήματος, φθάνει στο κορύφωμα της ανάπτυξης κατά την εφηβεία
- Μορφοποιημένη νοημοσύνη: περιλαμβάνει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκτώνται μέσω της κοινωνικοποίησης και της πολιτιστικής εμπειρίας, συνεχίζει να αυξάνει σε όλη μας τη ζωή.

Γλωσσική ανάπτυξη
κατά την εφηβική ηλικία

Γλωσσική ανάπτυξη κατά την εφηβική ηλικία

- Το λεξιλόγιο του εφήβου υφίσταται
 - Ποσοτική αύξηση και
 - Ποιοτικές διαφοροποιήσεις στο εννοιολογικό περιεχόμενο των λέξεων
- Χρήση της γλώσσας σε συμβολικό επίπεδο.
- Ο λόγος αντανακλά την έντονη συναισθηματικότητα της περιόδου αυτής

Γλωσσική ανάπτυξη κατά την εφηβική ηλικία (2)

- Η γλώσσα της εφηβικής κουλτούρας:
ένα ειδικό λεξιλόγιο, ένα είδος argot που επινοείται και χρησιμοποιείται από όλους τους εφήβους.
- Υπάρχουν διαφορές ως προς τα θέματα που αναφέρονται οι argot λέξεις σε σχέση με το φύλο.
 - Αγόρια >> πράγματα, διασκέδαση-ψυχαγωγία
 - Κορίτσια>>πρόσωπα και μεταξύ τους σχέσεις
- σε σχέση με την εποχή και την κοινωνία.

Γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη
θεωρία Επεξεργασίας πληροφοριών

Γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη θεωρία Επεξεργασίας πληροφοριών

- Οι γνωστικές αλλαγές κατά την εφηβεία αποτελούν ενδείξεις βαθμιαίων μεταβολών στην ικανότητα του εφήβου :
 - να προσλαμβάνει,
 - να χρησιμοποιεί και
 - να αποθηκεύει πληροφορίες

Γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη Θεωρία Επεξεργασίας πληροφοριών (2)

- Η γενική νοημοσύνη του εφήβου παραμένει σταθερή με σημαντικές βελτιώσεις σε συγκεκριμένες γνωστικές δεξιότητες.
- Οι λεκτικές και μαθηματικές δεξιότητες αναπτύσσονται σημαντικά>>> επιλύουν προβλήματα με ταχύτερο ρυθμό.
- Η χωρητικότητα της μνήμης αυξάνεται. Κατανέμει την προσοχή του σε περισσότερα από ένα ερεθίσματα.

Γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη Θεωρία Επεξεργασίας πληροφοριών (3)

- Ο έφηβος γίνεται όλο και ικανότερος:
 - στο κατανοεί προβλήματα
 - να αντιλαμβάνεται αφηρημένες έννοιες
 - να σκέπτεται υποθετικά
- Ο έφηβος πολλαπλασιάζει τις γνώσεις του για τον κόσμο γύρω του.

Γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη Θεωρία Επεξεργασίας πληροφοριών (4)

**Που οφείλονται οι νοητικές πρόοδοι σύμφωνα
με την προσέγγιση επεξεργασίας
πληροφοριών;**

- Μεταγνώση: Η επίγνωση που έχει το άτομο για τη δική του νόηση και η ικανότητά του να «παρατηρεί» τις γνωστικές του διαδικασίες.

Γνωστική ανάπτυξη σύμφωνα με τη Θεωρία Επεξεργασίας πληροφοριών (5)

- Αυτές οι νέες ικανότητες
 - περισσότερο εσωστρεφή
 - αυξάνουν την αυτοεπίγνωση του
 - ΟΔΗΓΕΙΤΑΙ σε αυξημένα επίπεδα εγωκεντρισμού

Εγωκεντρισμός στη σκέψη:
Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό

Εγωκεντρισμός στη σκέψη: Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό

- *Ο Κ. θεωρεί ότι οι γονείς του έχουν εμμονή με τον έλεγχο. Δεν μπορεί να καταλάβει γιατί, όταν χρησιμοποιεί το οικογενειακό αυτοκίνητο, αυτοί επιμένουν να τους τηλεφωνεί και να τους ενημερώνει που βρίσκεται.*

Εγωκεντρισμός στη σκέψη: Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό (2)

- *Η Τζ. είναι πολύ χαρούμενη γιατί η φίλη της αγόρασε ίδια ακριβώς σκουλαρίκια και θεωρεί πως αυτό είναι το καλύτερο κομπλιμέντο που της έχουν κάνει παρόλο που δεν είναι σαφές κατά πόσο η φίλη της γνώριζε ότι η Τζ. είχε ήδη αυτά τα σκουλαρίκια.*

Εγωκεντρισμός στη σκέψη: Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό (3)

- *Ο Λ. θύμωσε με τον καθηγητή του στο μάθημα της Βιολογίας για το δύσκολο διαγώνισμα, στο οποίο ο Λ. δεν πήγε και τόσο καλά.*

Εγωκεντρισμός στη σκέψη: Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό (4)

- **Εφηβικός εγωκεντρισμός:** κατάσταση αυτοαπορρόφησης όπου ο κόσμος γίνεται αντιληπτός ως εστιασμένος στον εαυτό.
- Ο εγωκεντρισμός καθιστά τον έφηβο έντονα επικριτικό στα πρόσωπα εξουσίας (γονείς, εκπαιδευτικοί).
- Δεν δέχεται την κριτική των άλλων.

Εγωκεντρισμός στη σκέψη: Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό (5)

- Φανταστικό ακροατήριο
- Προσωπικός μύθος

Εγωκεντρισμός στη σκέψη: Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό (6)

- Οι έφηβοι αναπτύσσουν «φανταστικό ακροατήριο»
 - (Φανταστικοί ακροατές που παρατηρούν και προσέχουν τη συμπεριφορά τους όπως ακριβώς κάνουν οι ίδιοι για τον εαυτό τους).

Εγωκεντρισμός στη σκέψη: Η προσήλωση του εφήβου στον εαυτό (7)

- Ο έφηβος διαμορφώνει προσωπικούς μύθους
 - Αναπτύσσει την πεποίθηση ότι αυτό που συμβαίνει σε αυτόν είναι μοναδικό και δεν συμβαίνει σε κανέναν άλλον.
- Οι προσωπικοί μύθοι μπορεί να κάνουν τον έφηβο να αισθάνεται άτρωτος στους κινδύνους.

Σχολική επίδοση

Βελτιώνεται η σχολική επίδοση στην εφηβεία;

Σχολική επίδοση

- Η πρόοδος στη μεταγνώση, στο συλλογισμό και σε άλλες γνωστικές ικανότητες οδηγεί στη βελτίωση της γνωστικής επίδοσης με κριτήριο τα μαθήματα.

Σχολική επίδοση (2)

- Οι σχολικοί βαθμοί των μαθητών γυμνασίου και λυκείου στις ΗΠΑ εμφανίζουν ανοδική τάση κατά την τελευταία δεκαετία (College Board, 2005).
- Οι βαθμολογία των εφήβων σε ανεξάρτητες μετρήσεις σχολικής επίδοσης (SAT) δεν εμφανίζει αύξηση.
- Φαινόμενο «Βαθμολογικού πληθωρισμού»

Σχολική επίδοση και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο

- Περισσότεροι μαθητές μέσου και υψηλού κοιν/κου επιπέδου πετυχαίνουν υψηλότερες επιδόσεις απ'ότι μαθητές χαμηλότερων κοιν/κων στρωμάτων.
- Γιατί;
 - (συνθήκες ένδειας, διατροφή, υγεία, έλλειψη βιβλίων κλπ).

Τέλος ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Ασημίνα Ράλλη 2015. Ασημίνα Ράλλη. «Εξελικτική Ψυχολογία. Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της εφηβικής ηλικίας II». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://opencourses.uoa.gr/courses/PPP1>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

"Η δομή και οργάνωση της παρουσίασης, καθώς και το υπόλοιπο περιεχόμενο, αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία της συγγραφέως και του Πανεπιστημίου Αθηνών και διατίθενται με άδεια Creative Commons Αναφορά Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή Έκδοση 4.0 ή μεταγενέστερη.

Οι εικόνες/φωτογραφίες που περιέχονται στην παρουσίαση αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία τρίτων. Απαγορεύεται η αναπαραγωγή, αναδημοσίευση και διάθεσή τους στο κοινό με οποιονδήποτε τρόπο χωρίς τη λήψη άδειας από τους δικαιούχους. "

